

LIETUVIAI MISININKAI SIBIRE

Sibiras — toji šiaurinė Azijos dalis apie 10 milijonų km², skersai apie 3.500 km, išilgai apie 7.000 km plotas, su savo pelkėmis, stepėmis, kalnais, nežengiamais miškais, taiga, tundromis, vandeningomis upėmis, su baisiai šaltomis žiemomis, su vidurkio temperatūra žemiau nulio, su vietomis šalčiausia pasaulyje temperatūra — iki — 70 °C, su amžinai šalusiū podirviu, su mišrios kilmės vietiniais gyventojais: ostiakais, janišiais, buriatais, tiurkais, jakutais, altajais, chakzais, tuvais, samojais, ukais, koriakais, tunguzais ir daugybe mažesnių vairių vardų grupių, su savo žemėmis turtais — mineralais ir tauriaisiais metalais, akmens anglimi, geležies ruda, nafta, deimantų kasyklomis — visas tas tolimas ir paslaptingas kraštas lietuviui reiškia nuo senų laikų vien tik trėmimą, kankinimą, o paskutiniu laiku ir genocidą. Tai sinonimas trėmies, bado, šalio ir begalinio žiauraus klimato plotas, kuriuose sunyko šimtai tūkstančiai nekaltų lietuvių vien tik dėl to, kad mylėjo savo kraštą, kovojo dėl jo laisvės, tvirtai laikėsi savo tikėjimo. Užtat savo kaulais lietuviai nuklojo Sibiro plotus. Niekur kitur, gal tik išskyrus Ameriką, nėra tiek mirusių žuvusių lietuvių už savo tėvynės ribas, kiek Sibire. Sibiras lietuviui tiek siržėsi, kad užpykęs ant savo brolio, nieko kito baisesnio jam negali palinkėti, kaip tik: « Kad tu Sibir prasmegtum... »

a. Lietuvių golgota Sibiran. — O toji sibirinė golgota lietuvių tautai prasidėjo jau labai seniai. Maskvos karo su Lietuva metu (1651), Lietuvos kariai, rusų paimti nelaisvę, buvo pasiųsti Sibirį. Bet ne tik kariai. Yra žinoma, kad Naugarduke tada rusų buvo suimtas jūzitas Kaveinskis ir išgabentas Sibirį. Po 10 metų nelaisvės grįžęs Lietuvai, aprašė, ką yra iškętįs Sibire. Jis mirė Nesvyžiuje 1667. Tai bene pirmasis katalikų dvasiškis iš Lietuvos trėmtinys Sibire.

Po Baro konfederacijos sukilimo, carienė Kotryna II 1768.V. 29 d. sakė paliepus išsiųsti Sibirį visus rusų rankas patekusius

konfederatus. To sukilimo pas koje buvo Sibirian išsi sti ir du vyskupai: Kajetonas Soltyk ir Juozapas Zaluskis. Paleisti tik 1773. Kur juodu atliko savo tremt , neturime žini .

Iš viso Baro konfederacijos sukil li Sibir pateko apie 10.000 asmen . J 429 per jo pravoslavij tuo b du tik damiesi išsigelb ti iš nelaisv s.

Drauge su konfederatais iki Ner insko kasykl nukeliavo ir karmelitas Morkus Jaudalavi ius, suimtas kaip «Baro sukil lis», kuris gr ž s savo krašt mir 1806 m.

Sibire esan ius konfederatus 14 met aptarnavo kapucinas Eliziejus Gl bockis. Jis kur laik buvo Maskvos katalik kolonijos kapelionu. Po keleri darbo met Maskvoje, sužinoj s, kad Sibire yra daug katalik , ypa Ner insko katorgos darbuose, pasiryžo savo gyvenim paaukoti j dvasios reikalams. sitais d žut , kuri sud jo altoriaus reikmenis, pasidirbdino rogutes ir su valdžios leidimu pasileido p s ias per Sibiro plotus. Bekeliaudamas iš vietos viet , Sibire praleido 40 met ir vis buvo vadinamas *Paguodos T vu*. Sulauk s arti 90 met mir Tobolske 1798 m. Visa, kas liko po jo mirties, tai d žut su altoriaus reikmenimis ir labai suvartotas brevijorius.

Kosciuškos sukilimas prieš rusus v l dav Sibirui nauj auk . Po 1795 m. sukilimo, carien s Kotrynos II sakymu, išvežta apie 20.000 sukil li , patekusi rus rankas. Tarp keli dvasiški lenk , ten pateko ir iš Lietuvos kan. Kulikauskas ir klebonas Salomonavi ius. Jie visi buvo ištremti Tobolsko gub. Tik po caro Povilo I amnestijos ukazo (1796.XI.29) tremtiniai gal jo gr žti iš Sibiro savo krašt . Tada gr žo ir ištremtieji kunigai.

Lietuvoje 1795 m. susidar *Patriotin S junga*, kuri siuntin jo pinigūs užsien , kad tenai b t rengiami ginkluoti b riai b simam sukilimui prieš rusus. Tos akcijos vadas ir siela buvo Hugonas Kol tajus. Jo bendradarbiais Lietuvoje buvo Vilniaus trinitaras Aurelijonas Dambrovskis, Vilniaus dominikon prioras Faustinas Ciecierskis ir benediktinas Vaclovas Žiulkovskis. Jie visi 1797 m. buvo suimti ir išgabenti katorgon Sibiro Ner insk . Juos išdav vienas Vilniaus žydas. Po caro Povilo I nužudymo, jo p dinis caras Aleksandras I 1801.III.15 d. paskelb amnestij ir ištremtieji atgavo laisv .

Po 1831 m. sukilimo v l tr mim banga si btel jo Sibir . Tada buvo išsi sta apie 60.000 sugaut sukil li ir sukilime neda-lyvavusi asmen , j tarpe 12 kunig .

S ryšyje su Simono Konarskio (1808-1839) suorganizuota slapta revoliucijai kelti organizacija, kai ji buvo susekta ir patsai Konarskis

sušaudytas, tos organizacijos dalyviai, nubausti vairiomis bausmėmis, buvo išsiųsti Sibirį, j tarpe 7 kunigai ir 2 klierikai.

Už patriotinį *Demokratinės Lenkijos Draugystės* propagandą ir sukilimo bandymą Lietuvoje bei Lenkijoje, 1846 m. susekus jos veiklą, buvo nuteista 31 mokslininkų vadovų, vieni mirties bausme, kiti ištrimitu Sibiro katorgą. Pastarąjį tarpe ir 5 kunigai, kuri tarpe marijampolietis marijonas Kristupas Švirmickas, viliu tapęs Sibiro apaštalu.

Be lotynų Bažnyčios dvasiški ir tikinčiąjį, po 1839 m. unijos panaikinimo, tiksliau sakant, prievarta unitų suvarymo pravoslavijai, daugelis nenorėjęs tapti pravoslavais, buvo gabenami Sibirį. Sabinskis savo atsiminimuose rašo, kad 1846 m. Sibire Minusinsko apygardoje buvo daug kunigų ir pasauliečių unitų, atsiskėrusių priklausyti pravoslavijai.

Daugiausia auk Sibirui davė 1863 m. sukilimas. Muravjovui Korikui žiauriai sukilimą numalšinus, vien iš Lietuvos, jo paties apskaičiavimu Sibirį vairiomis bausmėmis nuteisus išgabenta 18.797 asmenys, j tarpe 363 kunigai. Po vairių amnestijų, ypač 1871 metų amnestijos, kada kunigams buvo leista išvykti iš Sibiro ir apsigyventi Europoje Rusijoje, tik ne savo krašte, pagal 1881 m. apskaičiavimą Sibire, bet, kurie mirė vietoje ar išvyko iš Sibiro, buvo likę dar 269 kunigai (iš Lenkijos po 1863 m. sukilimo išgabenta 295 kunigai, iš Gudijos — 656). Sibirį ištremtieji kunigai buvo surinkti

Tunka (pietus nuo Baikalo, Sajansko kalnų žemumoje); nuo 1866 m. Tunka buvo didžiausia kunigų tremtinių vieta, kurioje jie išbuvo iki 1873 m. Kita kunigų tremties vieta buvo Akatui, kur surinkta apie 70 kunigų. Nubaustiems kunigams teismas atimdavo kunigo poaukštą (prilygindavo civiliams) ir todėl jie negalėjo eiti jokių kunigiškų pareigų, netgi laikyti Miši. Nubaustieji sunkiesiems katorgos darbams būdavo apkalami 10 svarų geležiniais panais, kuriuos nešiodavo dieną ir naktį. Gi priverstinai apgyvendinti Sibire, irgi negalėdami eiti kunigo pareigų, užsiimdavo žemais darbais, ligonių slaugymu, Mišias laikydavo slapta kiekvienas savo gyvenamame kambaryje. Tik didesnės šventės švęsdavo susirinkę draugai.

Tarp pasižymėjęs kunigų tremtinių, gyvi likusieji ir savo kraštą grįžusieji, su ypatinga pagarba minėjo Varšuvos seminarijos profesorių karmelitą Anastazijų Jachilkovskį ir Varnės seminarijos rektorių Juozapą Silvestrą Dovydaitį (1826-1883), kuris 1866 m. pradžioje buvo ištremtas Sibirį. Iš pradžių gyveno Kuznecke, nuo 1867 m. Tomske, po 3 metų perkeltas Kainsk, nuo 1872 m. gyveno Jakaterinoslave. Jis, būdamas tremtyje, visu uolumu atsidėjo sielovados darbui savo broliui kunigui tremtini tarpe, nes, kaip rašė

savo laiškuose (išleistuose pusbrolio Justino *Z listów Sybirskiego misyjonarza*), «ver iau parasti laikin j t vyn , negu amžin j ». Kai 1871 m. caras daugeliui dovanojo bausm ir leido palikti Sibir , draugai ragino ir Dovydait paduoti malon s prašym , k jis atsak s : « Kelias dang lygiai toks pat iš Žemaitijos, kaip ir iš Sibiro », nor damas ir toliau t sti savo kunigišk darb tremtini tarpe. Tik 1882 m. gr žo pas savo brol Dioniz Al kst , ir ia po keli m nesi mir .

Didel je draugyst je su kunigais Sibire gyveno vilnietis inžinierius, 1863 m. sukilimo Lietuvoje vadas, Konstantinas Kalinauskas, v bau tap s karmelitu. Muravjovo sakymu suimtas ir nuteistas pakarti, draugams rusams užtarus, prieš pat egzekucij mirties bausm buvo pakeista 10 met tvirtov s darbais Omske ir iki gyvos galvos tremtimi Sibire, su at mimu pilietini teisi . Dirbo Usolo druskos kasyklose, pak l kantriai visas sunkenybes, vykd gailestingumo darbus, palaikydamas kit tremtini dvasi . Jo gerumas, pamaldumas ir asketinis gyvenimas tiek paveik tremtinius, kad jie tremtini litanij sid jo posm : «Per Kalinausko maldas — gelb k mus, Viešpatie ». Po 10 met katorgos, pasinaudodamas amnestija, atvyko Krokuv , po to gyveno Paryžiuje ir 1877 m. stojo karmelitus Graže. Jis tapo vienas iš žymiausi Galicijos karmelitu vienuolinio gyvenimo atnaujintoj . Jo beatifikacijos byla yra vedama Romoje.

Be sukibmo dalyvi Sibire atsid r ir kiti politiniai nusikalt liai. Mat, jau nuo Petro Didžiojo laik Sibiras imta laikyti politini prieš deportacijos vieta — katorga arba priver iamieji darbai, su privaloma apsigyvenimui vietove. V bau Sibiro kolonizacija imta ypa iai r pintis caro Aleksandro I laikais. Žymus rus valstybininkas Speranskis XIX a. pradžioje pareng smulk plan , kaip kolonizuoti Sibir , o 1822 m. buvo priimtas specialus deportacij Sibir statymas. Kai kuriais metais politiškai neištikim iš pa ios Rusijos ir jos okupuot krašt b davo išgabenama iki 10.000 asmen . Skaičiuojama, kad per XIX a. Sibir išgabenta virš milijono gyventoj . Nuo 1900 m. pobtiškai neištikim asmen tr mimas Sibir buvo sustabdytas, bet po 1905 m. revoliucijos v l atnaujintas ir t s si iki caro r žimo galo (1917 m.). Taigi, be sukilimo dalyvi Sibiran pateko daugyb knygneši , per ištikus 40 met kovojusi su spaudos draudimu, vairi patriotini ir politini organizacij , kovojusi su caro r žimu, nari . Retas prieš I pasaulin kar lietuvis patriotas, pasižym j s politine veikla, nebuvo ragav s Sibiro tremties.

Bet ne tik politiniai nusikalt liai pateko Sibiran. Dalis 1863 m. sukilimo dalyvi , nors po 15 met tremties ir buvo leista gr žti

savo krašt , laisvai pasirinko Sibir apsigyvenimui, prisirašydami prie vietos kaim bendruomeni . Kiti sudar ištisas lietuviškas kolonijas. Kr von susitelk , ilg laik apsisaugojo nuo ištaut jimo. Kai XIX a. antroje pus je rus valdžia vairiomis vilion mis ir lengvatomis skatino vykti Sibir , žad dami veltui duoti žem s plotus, kai kurie lietuvi ten išvyko, suvilioti pažadais. Ir taip apie 1880 m. Tomsko gubernijoje, Kainsko apskrityje atsirado lietuvi kolonist kaimai : Šeduva, Baisogala. Kiti, atgav laisv , pasiliko Sibire ir sijung vietines kaim bendruomenes, kai kur sudarydami kaimo gyventoj daugum , arba miesteliuose ištisas lietuviškas gatves.

Kai imta tiesti transsibirinis geležinkelis (1891-1905), daug lietuvi sik r išilgai to geležinkelio naujai besikurianiose vietov se ir nuo seniau esančiuose miestuose, kaip geležinkeliai, vair s tarnautojai, inteligentini profesij žmon s (inžinieriai, gydytojai, advokatai), bet daugiausia kaip paprasti darbininkai. Žymiausia lietuvi kolonija prieš I pasaulin kar buvo Irkutske.

Kai senieji Sibiro gyventojai buvo vieni Mahometo tikybos, (totoriai, kirgizai), kiti šaman religijos, dar kiti tikri pagonys, tai tenai ištremti Lietuvos-Lenkijos gyventojai buvo katalikai. Religinis aptarnavimas po vis Sibir išbarstyt katalik ilg laik buvo nereguliarus, atsitiktinis, misijinis, nes organizuot parapij ten nebuvo.

b. Pirm sias žinias apie misijin darb Sibiro katalik tarpe turime tik iš XVII a. galo, kada carien s Sofijos (1657-1704) laikais, jos ministro kunigaikš io Galicino (1643-1714) globojami j zuitai, gyven Maskvoje, važin jo su misijomis po Rusij . J pastangomis atsirado pirmoji bažny ia Irkutske. Sibiro plotai, Bažny ios administraciniu atžvilgiu, priklaus Tik jimui Platinti Kongregacijos jurisdikcijai — taigi skait si misij kraštas. Atsitiktini misininkai, pranc zai ir kiti, veik visi žuvo, vietos gyventoj apipl šti. Tik kai 1784 m. buvo kurta Mogiliavo arkivyskupija, jai priklaus visa Rusija, taigi ir Sibiras. Tada religinis darbas prasid jo b ti intensyvesnis ir pastovesnis. Iš valdišk dokument galima atsekti, kad 1811 m. Sibire jau buvo 4 pastoviai dirb kunigai. Valdžia buvo pasi liusi vykti Sibir domininkonams, bei jie atsisak ; tada ten nuvyko keli j zuitai. Jie pirmiausia apsigyveno Irkutske; iš ten vienas j — Kaminskis — su dviem draugais 1814 m. pasiek Tomsk ir ten išbuvo iki 1820 m., kada j zuitai buvo išvaryti iš Rusijos rib . Po j zuit Tomsko misij per m pranciškonai. Pirmasis Tomsko klebonas buvo t vas Jurevi ius, po jo t vas Apanasevi ius,

palik s tikro Sibiro apaštalo atmint . Jis iš surinkt auk 1833 m. pastat Tomske bažny i . Iš sekan i klebon Tomsko parapijai daug yra nusipeln s kun. Gromadzkiš, kuriam 1900 m. iš Tomsko išvažiavus, visa pastoracin našta gul ant dviej kunig tremtini (Skibniewskio ir Aleknavi iaus). V liau Tomsko parapij aptarnavo lietuviai: klebonas Juoz. Demikis ir vikaras Ign. Janulis. Prieš I pasaulin kar Tomsko parapija tur jo apie 10.000 tikin i j .

Irkutsko parapija taip pat buvo sena. Jai priklaus didžiul Ja-kucko apygarda, kur buvo daugiau 5.000 katalik . Iš tos parapijos klebon pažym tini : pranciškonas Gadzickis ir marijonas Kristupas Švirmickas, kuris 1883 m. pastat nauj erdvi m rin bažny i . Po Švirmicko mirties, Irkutske klebonavo kun. Juozapas Ruzgas, buv s Lioli vikaras, 1863 m. sukilimo tremtinys, mir s 1905.II, tur damas 72 met amžiaus, kunigy s 50 m. Už prisid jim prie 1863 m. sukilimo buvo nuteistas mirti, bet paskui mirties bausm buvo pakeista sunki j darb bausme iki gyvos galvos. Iki 1869 m. buvo Akatui katorgoje, paskui jam leista apsigyventi Irkutske, kur nuo 1878 m. buvo paskirtas Irkutsko parapijos vikaru, o po Švirmicko mirties jo p diniu klebonu. Prieš I pasaulin kar Irkutsko parapijos vikarai buvo lietuviai: Juozapas Juzvikas ir Stanislovas Pupalaigis.

Krasnojarske katalik 1840 m. buvo vos pora šimt . Jie 1857 m. pasistat bažny i , padedami Irkutsko klebono. Katalik skai ius ia greitai augo, nes 1898 m. j buvo jau apie 6.000. Prieš I pasau- lin kar ia vikaru buvo kun. Šiau i nas.

Tobolsko parapija steigta 1848 m. Iš pradži ten buvo tik me- din bažnyt l , bet 1907 m. pastatyta m rin bažny ia. Tikin i j prieš I pasaulin kar buvo 5.000, ten vikaravo lietuvis kun. Vin- centas Kauza.

Omsko parapija, apimanti Akmolinsko ir Semipalatinsko apy- gardas bei Tobolsko gubernijos dal , pati didžiausia Sibire (su apie 20.000 tikin i j), tur jo bažny i jau nuo 1862 m. Prieš I pasaulin kar Omske klebonavo kun. Pranciškus Strakšas, vikaras kun. Juozapas Kazakevi ius.

Spaske (Tomsko gub.) parapij suorganizavo 1863 m. sukil lis, buv s Grinkiškio vikaras Vincentas Moisiejus (Valan ius rašo : « Nežinia kur pražuvo per maišt »). Jis 1885 pastatydino m ro bažny i . Prieš I pasaulin kar ilgus metus Spaske klebonavo kun. Anupras Bardauskas, prieš kelerius metus mir s Amerikoje.

ia sumin jome tik tas Sibiro vietoves, kur dar prieš 1863 m. jau buvo pastovios katalik bendruomen s — parapijos. Jos buvo steigtos ir aptarnaujamos 1831 m. sukilimo dalyvi , Sibir ištrem-

t kunig , kurie, atlik bausm , arba nepasinaudoj amnestija, pasiliko Sibire misijiniam darbui. Po 1863 m. sukilimo šimtai kunig atsid r Sibire, bet daugumai j Muravjovo-Koriko karo lauko teis- mai buvo at m kunigo poaukšt , t. y. prilygin prie civilini nusi- kalt li , be teis s atlikin ti bet kokias kunigiškas pareigas net ir priva iai. J daugelis mir katorgos darbuose, net ir palaidoti buvo su geležiniais pan iais. Apie bet koki pastoracij nebuvo galima n galvoti. Tik vienas antras, nubaustas mažesne bausme, j atlik s ir savanoriškai pasilik s Sibire gal jo užsiimti kad ir ribotu misijiniu darbu savo tautie i tarpe, kurie atsid r Sibiro plotuose. Kai kurie j pasižym jo nepaprastu heroizmu, pasišventimu ir artimo meil s darbais. Tarp kit , pažym tini du lietuviai, nusipeln Sibiro apaštalo vard — tai tremtinys Marijampol s marijon vienuolyno viršininkas Kristupas Švirmickas ir savanoris Petrapilio Dvasin s Akademijos profesorius Justinas Pranaitis, apie kuriuos ia kiek pla iau pakalb sime.

c. *Kristupas Švirmickas*, gim s 1812.VII.2 d. Varnupi kaime, Gude- li vls. Marijampol s apskr., baig s Marijampol s marijon mokykl ,, toliau studijavo Vilniaus universitete. Prasid jus 1831 m. sukilimui, 19 met jaunuolis visu karš iu met si sukil li eiles ir iš jo gen. Dwernickio sukil li b r . M šiuose su rusais ties Stoczek ir Nowy Wie buvo sunkiai sužeistas. Slapstydamasis Pulavuose ir Radome pas dvarininkus, pasigyd ir gr ž s Marijampol , 1833 m. stojo marijon vienuolyn , ia baig s kunigui privalomus mokslus, 1838 m. buvo šventintas kunigu ir paskirtas jaun marijon klierik mokytoju. Kur laik buvo Varšuvos nebyli staigos kapelionas, nuo 1844 m. Marijampol s vienuolyno viršininkas. ia r pinosi steigti nebyli mokykl , jau buvo gav s tam reikalui valdžios lei- dim , ta iau at jo 1846 m., kada Lietuvoje lenk Poznan je steigta Demokratin Lenk Draugyst per savo agentus iš Pr sijos, dau- giausia veikian ius per S duvos krašt , savo pinkles trauk ir 1831 m. sukil l Marijampol s marijon vienuolyno viršinink , kuris vairiais b dais pad davo slapta iš Pr s atvykstantiems agentams. Rus valdžia, susekusi s mokslo si l galus, su m ir Švirmick ,, pas kur kratos metu rasta atsišaukimas, raginantis sukilti prieš caro valdži Lietuvoje. Suimtas, metus buvo išlaikytas Varšuvos kal jime,, bet neradus stambesni revoliucinio nusikaltimo rodym , nuteistas išsi sti visam gyvenimui Irkuck . Ten gal jo laisvai apsigyventi, ia jau 1851 m. leista jam eiti kunigiškas pareigas, o sekan iais me- tais, mirus Irkutsko klebonui Gadzickiui, buvo paskirtas jo p diniu.

Dabar prasid jo to Marijampol s apylink s nenuoramos — suki-

l io, svajojusio apie savo krašto išlaisvinim iš Rusijos vergijos — nauja darbo dirva : laisvinti žmones, j sielas iš nuod m s ir dvasin s vergijos pan i . Laimingu sutapimu, tuo metu, kai Švirmickas tapo Irkutsko klebonu, Sibiro generalgubernatorium (nuo 1847) buvo liberalini ir demokratini paži r vyras, grafas Mikalojus Muravjovas (1809-1891), išpl t s Sibiro valdas ir 1858 m. sutartimi su Kinija prijung s prie Eusijos Am ro krašt (užtat pavadintas Amurskij — Am riškis), už k gavo grafo titul . Jis nors ir dalyvav s 1831 m. sukilimo malšinime, toli gražu skyr si nuo savo bendravardžio Muravjovo-Koriko. 1833 m. iš j s iš kariuomen s atsarg , ketvert met tvark t vui dovanot dvarel Staklišk se ; 1846 m. paskirtas T los gubernatorium, pirmasis si l carui Mikalojui I panaikinti baudžiav . Valdydamas Sibir , r pinosi jo gyventoj , ypa iai naujai prijungtame Am ro krašte, medžiagine ir dvasine gerove. Su j s pažint su Irkutsko klebonu, pripažindamas Am ro krašte gyvenantiems katalikams dvasinio patarnavimo reikal ir atsivėlgdamas katalik prašym , 1859 m. paskyr kun. Švirmick ir Am ro krašto katalik kapelionu, sakydamas vykti aplankyti to krašto gyventoj katalik , daugiausia kari , nuogr st Sibiro pulkus iš Lenkijos ir Lietuvos. Kun. Švirmickas tos savo pirmosios sibirin s kelion s aprašyme sako :

« Gav s t pranešim , nuoširdžiai d kojau Dievui, kad laimint ir teikt sveikatos tiems žmon ms, kurie paisydami krikš ioniškojo teisingumo, siun ia mane vargš katalik suraminti ir pastiprinti juos katalik tik jime, o jau labai seniai laukian i dvasin s paslaugos. Tod l gav s ir vietin s Irkutsko vyresnyb s laišk (podrožny — kelionlap), pasirašyt grafo Muravjovo, ir pinig už pašto arklius atsilyginti, iš Irkutsko išvykau 1859 kovo 26 d. sen. kal. ».

Tai pirmoji kun. Švirmicko misijin kelion , kuri jis smulkiai apraš Varšuvos žurnale *Pamí tnik religijno-moralny* 1861 m. Kelion je išbuvo 10 m nesi , keliaudamas pašto arkliais, p s ias, plaukdamas up mis ir Ochotsko j ra, važiuodamas rog mis, traumiamomis šiaur s elni ar šun , padarydamas 30.680 km kelio, aplankydamas Verchnieudinsk , Kiacht , yt , Ker insk , Argunsk , Chingan , Kumarsk , Blagovieš ensk , Ajgun , Cbabarovsk , Sofijsk , Mariinsk , Mkolajevsk , Ajan , Džiugdžur , Ustmajsk , Jakuck . Ši kelion buvo pilna vairi nuotyki ir pavoj . Jis gal j apie j pasakyti šv. Pauliaus žodžiais :

«Kelion je, pavojuose upi , pavojuose galvažudži , pavojuose nuo vientau i , pavojuose nuo pagoni , pavojuose miestuose, pavojuose tyruose, pavojuose j roje ... varge ir skurde, alkyje ir troškime, daugelyje pasnink , šaltyje ir nuogume, be to ... kasdieninis

veržimasis prie man s, r pestis visomis bendruomen mis » (II Kor. 11, 26-28). O viso to pelnas : dvasinis patarnavimas suteiktas keliems šimtams katalik , kuri kai kur rasta vos vienas antras. Bet jis, kaip geras siel ganytojas, palik s Irkutske jau apr pintas aveles, išvyko jieškoti prąžuvisi , išblaškyt po begalinius Sibiro plotus.

Iš tos kelion s aprašymo galima susidaryti apypilnis vaizdas, kaip atrod Sibiras maždaug prieš 100 met , kur pateko t kstan iai m s tautie i . Keliautojas smulkiai aprašin ja jo lankyti viet istorij , geografij , gamt , sutiktus vietos gyventojus, j papro ius, gyvenimo b d . Tai vertingas Sibiro misininko darbas pažinti to laiko Sibiro gyvenimo s lygas. O jo lankomieji katalikai: naujakuriai savanoriai, « kazokais » paversti lietuviai ir lenkai, kariai, sunki j darb bausm atlik be teis s gr žti savo krašt politiniai nusikalt liai. Jie daugelyje viet nebuvo mat kunigo apie 20 met . Galima sivaizduoti j džiaugsm , kai jie sulauk kunigo, kuris atlaik jiems šv. Mišias, apr pino Sakramentais, tar padr sini mo ir paguodos žod . Toks susitikimas jaudino ir pat misinink . Vienoje vietoje (Gazimure), kur teko šv sti Velykas, Švirmickas rašo:

« Per šventes susirinko keliolika katalik , kai sužinojo, kad esu atvyk s. Atlaikius šv. Mišias, išklausiau išpažin i . Laikas mums visiems labai maloniai prab go. Ryte pasimeld , paaukoj šven-iausi j Auk , džiaugsmingai giedojome Velyk giesmes. Besimeldžiant ir begiedant, pasriuvo m s akys ašaromis, kai prisimim m gimtuosius kraštus, katalikiškas giesmes gimtin se bažnyiose — širdyje dar si li dna ir graudu, kad esame taip toli nuo j , ir ar kada dar sulauksime pagyventi gimtojoje žem je ir ten savo kaulus palaidoti ? ».

Savo dvasin patarnavim Blagovieš enske taip aprašo : « Kuopos kapitono Kulikausko bute pasistat s altori , trumpa kalba parengiau esan ius išpažin iai. Geguž s 19 ir 20 d. išklausiau 3 karininkus, 1 valdinink , 45 kareivius, 2 moteris ir 2 vyrų civiliu. Kasdien laikiau šv. Mišias, kuri metu pasirengusiems atgailotojams suteikiau šv. Komunij . O su koku dideliu susijaudinimu visi jo priimti dangiškojo maisto ir su koku džiaugsmu visi mane sveikino. Pagalvoj s gi, kad šiame žem s užkampyje tikrai pirm kart buvo aukojim nekruvinoji Auka, kad mane pirm j , to nevert , Dievas parinko atnešti ši viet katalikams paguodos, ir mano ašaros susiliejo su atgailojan i ašaromis, nuod mi atgailos ašaromis ir už mano nepakankam pasišventim Dievui ir savo broliams ».

Jo — misininko — išgyvenimus pavaizduoja toks aprašymas :

« Birželio 16 d. [1859] laikiau Mišias atviraime ore, vienos salos dešiniame krante, 117 verst nuo Chabarovsko. Atlpauk s iš vakaro

t sal , tarp šienpi vi kazok radau 8 katalikus, j tarpe vien ligo . Su manim atplauk dar 2, kuriuos pa miao iš dviej skirting punkt . Užsukdavau kiekvien sal kur tik jausi rasti bent vien katalik . T dešimties vyr nieku b du nebuvo galima sutalpinti mano valtyje ir nuplukdyti juos artimiausi stot Miši išklausti, o ypa buvo sunku su ligo . Nutariau, kad tokiu svarbiu atveju bus tinkamiau atvirame ore atlaikyti Mišias, negu tuos vargšus, ypa iai ligo , palikti be Komunijos. Juo labiau, kad kai kurie nebuvo buv išpažinties po kelet met ir labai praš , kad juos išklausy iau išpažinties ir sustiprin iau dangišk ja Duona.

Iš vakaro, t kari padedamas, parinkau graži viet tarp aukšt žaliuojan i ir žydin i kr m . Viet išval me, paties me kilim l , aplink pabarst me kvepian iomis g l mis, altoriaus viet apstat me ilgomis jazmin šakomis, sudarydami iš j lyg palapin , pavadinome j koply ia ir, kiek gal dami, papuoš me altori . Vakare visi bendrai pasimeld me prie to altoriaus, o ryto met , saulei tekant, jau kl pojome prie altoriaus.

Po trumpo pamoksl io apie atgailos svarb , išklausiau vargš kareiv li išpažinties, o per Mišias padalinau jiem šv. Komunij .

Mano dieviškoji tarnyba ia vyko su visu iškilmingumu. Iš ryt pus s išdidžiai kilo saul , kurios auksiniai spinduliai atošvais tomis maud si Am ro gelm se... Paukšteliai iulb dami pritar mums pamaldžiai giedantiems *Šventas Dieve* ir *Dievas m s prie-glauda*. Net žuvys, Am ro paviršium plekš damos, tartum rod savo džiaugsm . V jo šner jimas medži lapuose protarpiais susiliedavo su nepastebimai smulki vabal li balsais, kartu su m s ir paukš i giesm mis pripild or malonia sutartine. Dangus, iš vieno šono purpuriniais debes liais nus tas, o iš antro — grynas, juosvai sidab rinis, sudar tos milžiniškos šventov s skliautus.

Neišsakomi jausmai tuomet jaudino žmogaus šird : j negalima žodžiais išreikšti... Nenoroms užgriuvo šird vairios mintys. Galvojau apie savo nevertum ir nepaslankum Dievo tarnyboje, nes lyginau su an pasišvent li , Dievo dvasios piln , nenuilstan i vyr uolumu, an savanori kankini katalik misinink , kurie ne kart panašioje šventov je, kaip aš dabar, siunt maldas ir aukas prie dieviškojo sosto. Ak, kaip toli esu nuo j atsilik s ... ».

Atvyk s prie Am ro up s žio i , Švirmickas sužinojo, kad ten prieš kelerius metus vietos gyventoj giliai buvo nužudytas pranc zas misininkas kun. De la Brunière. Apsistoj s ilgesn laik Nikolajevske, surinko smulkiai žinias apie to misininko nužudymo aplinkybes ir visa tai apraš savo kelion s užrašuose. Ten pat gird jo, kad ir kitas misininkas pranc zas, plaukdamas Am ru prieš vanden Bura up s

žiotyse buvo nužudytas vietos gyventoj gold . Tai apraš s, pastebi: «Mano Dieve, koks didis yra pasiaukojimas Evangelijos ties skelb j , t taikos apaštal žem je. Jauni, pilni gyvyb s ir vilties, kuriems šyposi maloni ateitis, kurie šeimos židiny gal t ieškoti laim s, apleidžia savo krašt , šeim ir vis laikin j laim su visais turtais ir eina tolimus nežinomus pasaulio kraštus tarp laukini ir necivilizuot taut , kur kiekviename žingsnyje laukia j stoka, panieka, pajuoka, vairiausi pavojai netekti laisv s ir gyvyb s. Bet niekas negali sulaukyti j uolumo, niekas nepaj gia sumažinti j meil s Dievui ir artimui ugnies, kuri dega j širdyse ir kuri nor t paskleisti visame pasaulyje. D l to, kur tik keliausi, visur sutiksi katalik misinink p dsakus.

O šventasis katalik tik jime, kaip galima nepasteb ti tavo tiesos ir dieviškos kilm s. O dieviškasis tik jime, kv pk ir man tuos pasišventimo jausmus Dievui ir mano broli žmoni išganymui. kv pk visas gentis ir tautas, kad, b dami vieningi Tavo moksle, myl t si žem je kaip broliai, o mir patekt Tavo karalyst ».

Tikrai, kuo. Švirmickui ši jausm netr ko, nes, kai 1865 m. pasinaudodamas amnestija gal jo gr žti Lietuv , apsisprend savanoriškai likti Sibire, kad gal t tarnauti Dievui ir savo broli išganymui.

Savo ilgoje kelion je vos vienoje vietoje rado kunig , b tent Ner inske, bet jo nemat , nes tas buvo išvyk s pastoracijos reikalais. Jam r p jo pl sti misijin darb Sibire, tod l pastebi, kur b t reikalingi kunigai, kopy ios, kad gal t aptarnauti pla i apylinki katalikus. Tokias vietas jis pramat itoje, Cbabarovske, Blagovieš enske. Ir tikrai, kiek v liau, pagal kun. Švirmicko pasi lym Mogi liavo arkivyskupui, buvo steigtos parapijos nurodytose vietose. 1914 m. daviniais itoje buvo 500 katalik — klebonas Vladas Kaminskas, Chabarovske — 1700 katalik , klebonas Jurgis Jurkevi ius ; Blagovieš enske — 2800 katalik ir klebonas Boleslovas Wolybiec.

domi yra kun. Švirmicko pastaba apie kunig reikal vairiose Sibiro vietov se. Pamin j s, kur jie labiausiai reikalingi, rašo :

« Labai b t pageidautina, kad prie kiekvienos naujos bažny ios Sibire gyvent du kunigai. Viena, d l to kad vienam ne manoma visk apr pti, antra, vienam išvykus tolimas parapijos vietas keletui m nesi , kopy i ar bažny i reik t uždaryti, pasiliaut pamaldos, o tuo tarpu bažny i ar kopy i , kaip pastovi klebono viet , atvyksta katalikai reikalingi dvasini patarnavim , kuri negalima atid ti, kaip k diki krikštas, išpažintis, ligonio paruošimas mir iai

ir tt. Tre ia, kiekvieno luomo žmogus visur yra toks pat silpnas, nepastovus, netobulas, tad reikalingas broliškos paramos ir pagalbos sunkioje savo pašaukimo dvasin je kovoje ».

Susumuodamas savo kelion s patyrimus, kun. Švirnickas trumpai juos aptaria : « Dorin ir religin b kl katalik , išsi st Sibiran už visokius nusikaltimus, daug kur reikalinga pagerinti, nes d l apgyvendinimo toli nuo bažny ios ir reto susitikimo su savo dvasiniu ganytojum, atšimpa j dorinis jausmas ir siel apninka nelaimingas abejingumas.

Sunkus ir kartus li desys apima siel matant, kaip toki t v vaiku iai negauna nei religinio, nei dorinio aukl jimo. Jie gyvena, geriau sakant, merdi visiškai nepažindami pagrindini tik jimo ties ir Evangelijos doros nuostat . Šit vaik t vai, savo krašte nusikalt , už k jie buvo išsi sti Sibir (ia turima galvoje ne politinius nusikalt lius), tikr tikriausiai jau ir tada netur jo stipri pagrindini religijos ir dorov s princip , o be to nuolat susidurdami su didesniais už save nusikalt liais kal jimuose, etapuose pakeliui ištr mimo viet , j širdyse ir mintyse sigal jo sugedimas ir abejingumas aukš iausiame laipsnyje visam tam, kas yra religija ir dora. Netur - dami tad patys gili religini sitikinim , jie negali ir nepaj gia, kad ir nor t , kv pti savo vaikams jausm , kurie palaikyt juose krikš ionišk dorov . Matydami jau nuo pat lopšio tik blogus pavyzdžius, šitie vaikai užauga kartais blogesni už savo t vus ».

Pasteb j s toki li dn b simosios kartos pad t , kun. Švirnickas pri jo išvados : vienintel pagalba steigti vaikams mokyklasprieglaudamas. Toki Irkutske pats steig , iš karto labai kukli , kuriai prapl sti prašin jo auk iš paž stam Lietuvoje ir Lenkijoje.

Kai po 1863 m. sukilimo daugyb kunig ir pasaulie i atsid r Irkucke ir jo apygardoje, kun. Švirnickas juos globojo, kuo gal - damas, pad jo. Kai dauguma kunig buvo suvaryti Tunk ir Akatui stovyklas, jis vienintelis iš laisv j gal jo juos aplankyti, nugabenti Mišioms reikiam dalyk , palaik j dvasi , guod ir gelb jo, užtarin damas valdžios staigose.

Matydamas, kaip daugelis inteligent smilksta ir nyksta Sibiro vergijoje, išm tyti po tolimas Irkutsko apylinkes, tikino vietos valdži , kad reikia suburti iš tremtini pa iame Irkutsko mieste amatinink arteles, kurios savo darbu prisid t prie miesto naudos ir gerov s. Keistos buvo tos artel s : siuv j , batsiuvi , stali , šaltkalvi , dailinink , nes j nariai inteligentai, niekad to amato nesimok , sunkiai gal jo b ti naudingi užsibr žtam tikslui. Bet su laiku kli tys buvo nugal tos. Pramok amato ne tik sau duon užsidirbo, bet dargi ir pelno tur jo. Tokiu b du augo Irkutsko parapie i skai-

ius, nes visako centre buvo Irkutsko bažnyia ir jos klebonas. Kai 1879 m. Irkutsko miesto gaisre sudegė medinė katalikų bažnyia, kun. Švirmickas, savo parapijiešius padedamas, pastatė naują mūrinių bažnyčių.

Kun. Švirmicko veikla buvo žinoma ir Romoje, nes jo parapija priklausė Tikimiesiems Platinti Kongregacijos jurisdikcijai. Todėl jam iš Romos buvo suteiktos atatinamos misininko galios ir privilegijos. Kai 1883 m. kun. Švirmickas šventė savo kunigystės 50 metų jubiliejų, tai pop. Leonas XIII atsiuntė jam palaiminimą ir dovaną taurę bei mišiolą. Dėl savo apaštališkos dvasios, nepaprastos energijos ir pasiukojimo artimam labai kun. Švirmickas buvo labai gerbiamas ne tik katalikams, bet ir kitoms tikyboms žmonėms. Visi jį Irkutske vadino « mūsų klebonas ». Kai mirė (1894.XI.28), tai jo laidotuvių septyniavo visas Irkutsko miestas. Vietos rusiškas laikraštis *Vosto noje Obozrienije* (1894 m. 144 nr.) rašė: « Ne vienas lietuvis ar dejavimo žodis pasigirdo iš katalikų ir pravoslavų lėpų, kai kiet ir šalt Sibiro žemė buvo nuleidžiamas paprastas karstas vieno iš didžiausių XIX a. lenkų kunigų ». Rusams visi katalikai buvo tik lenkai, o katalikams tik jimas *Viera Polska*, nors kun. Švirmickas, kad ir bėdamas lenkiškos kultūros auklėtinis, jį žmogus, mielai globojo ir patarė savo tautiečiams lietuviams. Savo kelionis užrašuose matytus Sibiro gamtos vaizdus dažnai palygina su Sėduvos vaizdais.

d. Kun. Justinas Pranaitis. — Kitas lietuvis, kuriam rūpėjo Sibire esanti katalikų dvasinė aptarnavimas, buvo kun. Justinas Pranaitis (1861-1917), Petrapilio Dvasinės Akademijos profesorius, žymus hebraistas, muzikas. Jis, kaip kovotojas prieš rusinimą ir pravoslavimą, 1895 m. buvo ištremtas Tver, bet sekantiais metais caro Mikalojaus II vainikavimo proga amnestuotas, grįžo profesoriaus pareigas. Kaip politiškai nepatinkamas, nesitikėjo Petrapilyje ramaus darbo ir gyvenimo, tad jo dėmesys nukrypo misionerijai — Rytus, kur Sibiro ir šiaurės Azijos plotuose išsklaidyti vairiai tautai (lenkai, lietuviai, latviai, vokiečiai, prancūzai — jų kalbas kun. Pranaitis mokėjo) katalikai buvo be dvasios vadovų kunigai. Kad šis lenkiškame laikraštyje *Rola* (1897 m. 12 nr.) Taškento katalikams nusiskundimui, kad jie ten neturi nei bažnyčių nei kunigų, pasiūlymą Mogiliavo arkivyskupui Kozlovskiui vykdyti Turkestaną ir ištirti ten esanti katalikų būklę.

Savo kelionis, atliktas 1897 m. vasarą aprašė tame *Rola* laikraštyje (1898 m. 5 nr.), iš ko matyti, kad iš Petrapilio per Tver, Maskvą, Kiazaną ir Kostovą, perplaukęs Kaspijos jūrą, pasiekė Krasnovodską, aplankė Kizil-Arvatą, Ascbabadą, Samarkandą, Mer-

v, ardžuj, Buchar, Džizalc, Taškent, Kokand, Margelan, kelion je išbuvs 2 m n. Savo pirmosios kelion s rezultatus taip aprašo :

«Iš Azijos išvykau nuli d s ir nusimin s: ten pasilieka kelio-likat kstan i katalik , kaip seniau, be religin s paguodos.

Petrampil gr žau per Baku, Tiflis, Kaukazo kalnus Vladikaukaz, o iš ten per Rostov, Riazan, Maskv ir Tver. Viso suvažin jau 11.000 verst (11.770 km.). Tame skai iuje arkliais padariau 3.300 verst, j romis 1.000 verst, o likusius geležinkeliais. Viso išklausiai 1.325 asmenis išpažinties, pakrikštyjau 26, pasakiau apie 40 pomoksl, palaiminau 10 por moterys i, paruošiau mir iai 37 ligonius, bet neteko n vieno palaidoti. Vis kelion pats buvau tikrai sveikas: nei j ros liga man s ne m, nei Azijos drugys neliet, o nuo jo kasmetai Azijoje miršta t kstan iai žmoniai — net galvos man neskaud jo, nors kartais pasitaikydavo, ištis dien dirbus, tik 3 val. pramigti ir tai tirštame kareivini ore. Lengvai pak liau vasaros karš ius ir uodai bei mašalai man s tiek nevargino, kaip nuolatinius to krašto gyventojus. Jie, tai matydami, man sak, jog aš matomai esu tam gim s, kad gyven iau j s lygose. Jie verste vert mane apsigyventi pas juos pastoviai. Taigi, jei Dievas duos, ateinan i vasar v l važiuosiu anapus Kaspijos j ros».

Bet sekan i vasar negavo kelionei Turkestan leidimo ir tod l aplank tik Žemutinio Naugardo (dabar (Gorki) girias ir Sibiro dal, bet tos kelion s užraš nepaliko.

Pama ius Turkestanto katalik b kl, kun. Pranai io širdis nerimo. J trauk visiškai pasišv sti t nelaiming j siel naudai. Jam r p jo pirma susipažinti su b simojo apaštalavimo darbo dirva. Tod l 1900 m. vasaros atostogas praleido Sibire. Iš Petrapilio išvyko traukiniu 1900.VI.10 d. ir pasiek Tomsk, kur tuo metu pastoracin darb dirbo du seneliai kunigai tremtiniai: Skibniewskis ir Aleknavi ius (tais pat metais Tomsko klebonu buvo paskirtas jaunas lietuvis kunigas Juozapas Demikis). Iš Tomsko aplank lietuvišk Andriejevkos kaim (70 verst nuo Tomsko) ir kitas tos pla ios parapijos vietas, kur tik buvo katalik: Sokolov, Voronin, Pašni, Žyrov. Išbuvs Tomske 10 dien, aplank Zmiejinogorsk, Barnaul, Bijsk, Kuznieck, Bemki-Marienburg, kur buvo 500 vokie i katalik nauja kolonija, Šimonojevsk, Vydrich, Ust-Kamienogorsk, Žyrianovk, Bidersk. B damas Tomske, kapin se suregistravo ten palaidotus kunigus, daugiausia lietuvius, ant kuri kap buvo šiokie tokie paminklai su rašais, kuri rado 14, ir dviej pasaulie i. Ilg šios siberin s kelion s aprašym kun. Pranaitis baigia šiais žodžiais:

«Kelion je išbuvau 3 m nesius. Per t laik padariau 12.519 verst kelio : 8.291 geležinkeliu, 2.101 arkliais ir 1.827 laivais. Išpažin i išklausiau 719, pakrikštinau 48 vaikelius, palaiminau 9 poras jaunavedži , 5 ligonius paruošiau miriai ir 1 mirus palaidojau ».

Nors po šios antrosios kelion s kun. Pranaitis dar gržo profesoriauti Petrapil , bet jau tik laikinai, nes jo mintys ir širdis buvo Azijos plotuose, kur gyvena daug katalik be kunigo. Mogiliavo arkivyskupo paskirtas Turkestanu klebonu, ten išvyko iš Petrapilio 1902.IX.12 d. Apie ši kelion jis taip rašo :

« Vykstu pas savuosius Turkestan . Prieš 19 met šiuo rudens metu vykau iš Sein Petrapil . Vienuolika met v liau tuo pa iu keliu važiauvau Tver , kad daugiau nebegr žiau Petrapil ir maniau, kad jau niekad negal siu mokytojauti, o liksiu dirbti parapijoje. Bet vyko kitaip. Po pusantr met tremties ne vien gržau profesoriauti Akademij , bet dar gavau dirbti kitose keturiuose mokslo staigose Petrapilyje.

Pavažin jus Rusijos toliuose, kilo noras pasiekti tolimiausias jos ribas. Pirm tolim kelion padariau už met , kai gržau iš tremties. Turkestane pama iau didel dvasin žmoni skurd : jau 20 met kai jie prašo kunigo ir negauna. J dvasinis alkis skatino mane ryžtis ... Ir štai pernai, 1901 m. Turkestanas buvo prijungtas prie Mogiliavo arkivyskupijos ; pirmiau jis priklaus Tik jimui Platinti Kongregacijai. Arkiv. Klopotowskis, gav s savo globon kelio-lik t kstan i tikin i j , ryžosi j dvasios reikalus aprinti ir pasi sti pas juos pastov kunig . Kadangi aš ten pirmiau lankiausi, paved man paruošti pranešim , išdstant vis pad t . Prie pateikto pranešimo prijungiau karšt savo prašym , kad Ganytojas pasi st mane tam darbu.

Pradžioje atsirado daug kli i , bet, a i Dievui, jos visos buvo nugal tos ir šiandien, po met nuolatini pastang , vykstu kaip pirmas naujai kurtos parapijos klebonas. Mano parapija apima vis vidurin Azij , Rusijos Sibiro didel dal , 3 milijon kvadratin kilometr plot . Ji ribojasi su Persija, Afganistanu, Indija ir Kinija. Mano parapijos plotas lygus Pranc zijai, Vokietijai ir Austrijai kartu paimtoms ... J aptarnauti bus sunkoka, ypa esant vienam, be pagalbininko : nei išpažinties nebus kur atlikti, nei mirštant gauti paskutinius ligonio sakramentus. . . »

ia b t perilga atpasakoti t nuotyki piln kun. J. Pranai io kelion paskyrimo viet , kaip lygiai ir kitas keliones belankant savo milžiniško ploto parapij . Jos yra gana smulkiai atpasakotos ir aprašytos lenk spaudoje. Apsistoj s Taškente, kun. Pranaitis

lank tikin uosius, parodydamas nepaprastos energijos, uolumo ir pasiaukojimo. Savo klebonavimo metais (1902-1917) pastat bažnyias Taškente (ten buvo ir palaidotas, bet bolševikai 1923 m. jo palaikus išmet), Samarkande, Aschabade, Kizil-Arvate, Margelane; koplyias: Viernij, Džazkente, Krasnovodske ir Kopei. Paruoš statyb dar kitose keturiose vietose. V liau gavo pagalb kunigus s, Sab ir Ruten.

Nors taip labai užimtas pastoraciniu darbu Turkestane, ta iau dar kart tur jo progos aplankyti Sibiro plotus, kai 1909 m. Mogiliavo arkivyskupo pavaduotojas vysk. Cieplak pakviet j lyd ti vizitacijoje Sibiro parapij ir jos metu sakyti pamokslus lietuviams ir vokieiams. Ši kelion, kurios metu padar trump iškyl Japonij, buvo aprašyta Sein *Šaltinyje*.

domu tai, kad šioje kelion je su vyskupu, kun. Pranaitis ypa iai dom josi lietuviais ir smulkiai apraš, kur ir kiek j sutik s. Iš tos kelion s aprašymo matyti, kur lietuviai kunigai 1909 m. jo ganytoj pareigas: eliabinske kun. Paškevi ius, Tomske kun. Demikis (pastat s naujas bažnyias Marienburge, Mariinske, Borokovkoje, Kainske ir Novo-Nikolajevske; prad j s statyti Taigoje, Barnaule ir Bijске), Mariinske kun. K. Bielinis, Borokovkoje kun. Marcelinas Švarnas, Irkucke kun. P. Bulvi ius, Chabarovske kun. Stanislovas Laurynavi ius.

Tos vysk. Cieplako vizitacijos išdavoje, Mogiliavo arkiv. Kluczynskis Sibiro bažnytini administracij naujai pertvark, padalindamas 3 dekanatus: Omsko su 38.000 tikin i j, 9 parapij bažnyiomis ir 13 koplyi; Tomsko su 35.770 tikin i j, 14 parapij bažnyiomis ir 9 koplyiom; Irkutsko su 30.000 tikin i j, 7 parapij bažnyiomis ir 5 koplyiom. Pagal 1914 m. statistik tuose trijuose Sibiro dekanatuose buvo 30 kunig, kuri 18 lietuviai. Be to, rusiškoje Azijoje, ne einan ioje min tus dekanatus, dirbo dar 4 lietuviai kunigai: Jurkevi ius, Dirg la, Pranaitis, Rutenis.

c. Pabaiga. — Iš to peršasi išvada, kad Sibiro ir šiaur s Azijos misinink Švirmicko ir Pranai io pavyzdys ir dvasia veik ir kitus lietuvius kunigus ir patrauk juos misijin darb Sibire, nors jie žinojo, kad ten reik s nepaprasto pasiaukojimo, energijos ir apaštališkos dvasios. Lietuviai stodami Petrapilio kunig seminarij ir Dvasin Akademij ne vienas tur jo mint, kaip Mogiliavo arkivyskupijos kunigas, vykti tolimus rytus t sti kunig Švirmicko ir Pranai io darbo. Pagaliau jie tam darbui buvo tinkamiausi, daug tinkamesni už lenkus, kurie ir misijose nepaj g atkabinti religijos nuo lenkyst s. Gi lietuviai, pramok kit kalb Sibire

buvo vis lyg s dvasios vadovai: lenk , lietuvi , latvi , vokie i , pranc z . Lenk netinkamum apaštalavimui Rusijos plotuose dar 1908 m. yra pasteb j s žymus orientalistas Aurelius Palmieri (veikale *La Ghiesa Russa*).

sigal jus Rusijoje bolševikams, prasid jo Bažny ios persekiojimas ir naikinimas. Roma dar steng si gelb ti pad t , 1921-1923 m. naujai pertvarkydama katalik Bažny ios administracij . Tada buvo steigta Sibire Vladivostoko vyskupija (su 6 kunigais, 6 bažnyiom ir 20 t kstan i tikin i j) , ir Sibiro Apaštališkasis Vikarijatas (su 12 kunig , 35 bažny iom ir 75.000 tikin i j). Ta iau Vladivostoko vyskupas, nepakeldamas persekiojimo, 1923 m. pab go Šanchaj , o Sibiro Apaštališkasis Vikaras, pasitrauk Mandžurij . Po 1923 m. visoje Soviet S jungoje jau neliko katalik hierarchijos. Šv. Sostas v l band suorganizuoti Bažny ios santvark Soviet S jungoje ir 1926 m. buvo steigtos 9 Apaštališkosios Administrat ros, kuri 3 vald lietuviai kunigai: Leningrado — Teofilus Matulionis, Charkovo — kun. Vincentas Ilginas ir Kazan s, Samaros, Simbirsko — kun. Mykolas Juodokas. Bet netrukus jie visi buvo areštuoti ir išsi sti

koncentracijos stovyklas. 1931 m. kal jimuose ir Sibiro stovyklose buvo 114 kunig (laisv je dar apie 30-40). Gr žusieji iš Soviet S jungos vysk. Matulionis ir 10 kunig liudijo, kad kal jimuose ir ištr mime tuo metu dar buvo apie 90 kunig , o laisv je dar apie 40. Bet Stalino visk triuškinanti mašina juos visus sulikvidavo, vos tik vienam antram pasisek parvykti savo laisv krašt . Ir taip beliko tik j apaštališkojo darbo vietovi vardai, kurie netrukus pagars jo, kaip priver iam j darb stovyklos ir lietuvi naikinimo vietos. Ilgu darbu ir pasiaukojimu sukurtos parapijos, pastatytos bažny ios buvo sunaikintos. Vietoj bažny i bokšt iškilo stovykl sargyb bokštai. Tomskas, Omskas, Irkutskas, Barnaulas, Vladivostokas ir kitos vietov s ir v l pripildytos nieku nekaltais lietuviais kunigais ir pasaulie iais, o Sibiro plotai nubarstyti lietuvi kankini kaulais. Šimtai kunig , patek Sibiro stovyklas, negal jo aptarnauti savo nelaim s draug , nes teikti bet koki dvasin paguod buvo griežtai draudžiama. Ne vienas to draudimo nepais s, apmok jo savo gyvybe.

Paskutin s lietuvi tautos tragedijos sibirin martirologija dar neištyrin ta ir neparašyta. Ta iau, nors ir iš menk davini , galima matyti, kad Sibire ir dabar pasireiškia nuostabiu b du giliai tikin ios Lietuvos dvasia (pvz. Sibiro lietuvai i maldaknyg) ir kai kuri kunig nepaprastas misijinis uolumas. Žinomus faktus dar peranksti atskleisti viešumai, kad nepakenkus tam darbui. Teesie leista ia pamin ti tik vien pavyzd iš daugelio.

Kažkur Sibire yra jaunas kunigas Jonas. Jis ten liko su paprastu darbininku. Jo aplinkoje niekas nežino, kad jis kunigas — sacerdos in aeternum. O tačiau jo žinioje ir globoje yra tikstančiai Sibire likusi jo tautiečiai.

Štai senyva moteris (jį pavadinsime Marija), po ilgą pastangą galiausiai iš kažkurios Sibiro stovyklos išvykti pas savuosius laisvai. Ji pasakoja:

«Laikas, praleistas Sibire buvo baisus ir dažnai nežmoniškai žiaurus, bet Dievas visuomet buvo su mumis. Kiekvieną sekmadienį turėjome bendrą pamaldą kapuose. Ten nebuvo nei kunigo, nei Mišios, bet Kristus Eucharistijoje visada buvo mūsų tarpe».

Iki 1962 m. toje stovykloje dar buvo vienas kunigas. Jis dienos metu dirbdavo prievartiniuose darbuose drauge su kitais, o naktimis laikydavo Mišias, kasnakt vis kitame barake ištikimybė reliui. Netrukus sargyba sugavo jį belaidant Mišias, uždaroj karcerį, kur jis po 4 savaites mirė badu. Nuo to laiko toje stovykloje kunigo daugiau niekas nematė. Sargybiniai, bijodami ir mirusiojo kunigo takos, ilgai neleido rinktis kapus pasimelsti, vėliau leido tik moteris, bet tik maldoms o ne kitoms kokioms apeigoms.

Sužinojus, kad už 1.000 km. yra kunigas Jonas, užmegstas ryšys su juo. Laisvai galinti judėti stovyklos gyventojai Magdalena kas mėnesį nuvažiuoja pas kunigą Joną, gauna iš jo konsekruotą ostiją, pamokinimą, nurodymą. Kadangi sovietų statymai nedraudžia pasimelsti už mirusius kapuose, tai stovyklos gyventojai bėrys kas sekmadienis susirenka ten, kur palaidota šimtai jų brolių, be laiko sunaikintą badu, vargo ir skurdo. Marija kalba vairias maldas garsiai, kiti atsakinėja. Tarp maldų terpia kunigo Jono duotą ir mintinai išmokyti laiškus, pamokslą, pamokinimą. Pamaldų metu Magdalena turėjo dėti švenčiausią ant kaklo pakabintame krepšelyje. «Mes visi, kiek galėdami, taupydavome, kad tik Magdalena galėtų nusipirkti bilietą ir nuvykti pas kunigą Joną parvežti mums Viešpatį. Toje mūsų bendruomenėje niekas nemirė be Viatiko».

Policija ir agentai sekė tas sueigas kapuose, bet nesuprasdami kalbos, jei ir apkaltindavo, tai nesunkiai davė išsiteisinti: niekas neišdavė, kad pamaldų metu tikintiesiems perduodama mintinai išmokytas kunigą Jono pamokslas ar laiškas.

Kunigas Jonas ir toli bėdamas vadovavo tai bendruomenei. Jis galėjo Mariją ne tik maldoms vadovauti, ne tik perduoti jos žodžius, bet ir krikštyti kitus, asistuoti santuokoms. Katalikams moterys net iš toli atveždavusios savo kitus, kad Marija juos pakrikštytų. Santuokos taip vykdavo: Marija kunigą Jono žodžiais pamokydavo jaunavedžius apie moterystės sakramento šventumą,

apie j pareigas. Jaunavedžiai tur davo sužadinti gailėst už savo kaltes, tada Marija klausdavo, ar juodu tikrai nori krikštoniškai susituokti. Gavus atsakym, pareikšdavo, kad jie yra sujungti krikštoniškai moteryst n ir duodavo pabuoti kryžel. Taip Marija buvusi liudinink apie 200 santuok ir pakrikštijusi virš 500 k diki, kuri paskutin savo išvykimo dien.

Taip kun. Jonas apaštaluja Sibire per nuotolius, ir jo dvasia yra visur. Anoje stovykloje niekas nevyko be kun. Jono žinios ir aprobatos.

Paklausta, ar ir kitose stovyklose vyskta kas nors panašaus religiniame gyvenime, Marija sako :

«Netur jome jokio ryšio su kitomis stovyklomis, bet esu sikiKinusi, kad daugyb katalik likusi Sibire, tikrai daug meldžiasi. Kas nebeteko vilties, tik jimo, kas nesišauk Dievo pagalbos, tas neišlaik ano meto baisi kan i ir bandym. Kada viskas jau nebeturi prasm s, tada belieka neviltis. Tik su Dievo pagalba, Jo malone galima fiziškai ir dvasiškai pakelti Sibiro stovykl kan ias. Bažny ia Sibire n ra mirusi. Ji ten ken ia drauge su Kristum, bet ir gyvena drauge su Kristum, kaip, pavyzdžiui, m s stovykloje » — baig Marija savo pasakojim .

O tuo tarpu laisvuose, visko pertekusiuose Vakaruose kuriasi naujas s j dis, kurio š kis : Dievas mir ... Jis gali mirti vis labiau pagon jan iuose Vakaruose, bet yra gyvas ir kelsis Tolimuose Rytuose.

Kun. Dr. J. Vaišnora

Roma

MISSIONARI LITUANI IN SIBERIA

di

Rev. Dr. J. Vaišnor a, M.I.C.

Riassunto

La Siberia, territorio sconfinato, posto nella parte settentrionale dell'Asia, con i suoi boschi immensi, con i suoi abitanti, diversi per origine, nazionalità e religione, con la temperatura invernale di 70 gradi sotto zero, è stata dai secoli per i lituani il paese dell'esilio, del martirio, della morte e recentemente anche del genocidio.

Il Golgota siberiano per i lituani era già cominciato nel secolo XVII ; nella guerra contro Mosca i prigionieri furono mandati in Siberia. E non furono soli. Nella spartizione della Polonia-Lituania, i lituani amareggiati per la libertà perduta, avversi al governo russo nell'anelito di ricuperarla, moltissimi di essi, specie dopo le insurrezioni del 1831 e del 1863, si ritrovarono in Siberia. Tra di loro anche molti sacerdoti e religiosi.

Tra di essi spiccarono figure di primo piano i sacerdoti, e non soltanto per le indicibili sofferenze che essi condivisero con i loro compatrioti, ma soprattutto per la generosa abnegazione e dedizione con cui si consacrarono al ministero sacerdotale in mezzo ad una popolazione di esuli e di prigionieri, nonostante difficoltà d'ogni genere. Uno di questi è Cristoforo Švirmickas, religioso mariano.

Švirmickas (1812-1894), implicato in un movimento antirusso, essendo Superiore dei Mariani in Marijampol , venne condannato nel 1846 all'esilio a vita in Siberia. Stabilitosi in Irkutsk, vi poté essere nominato parroco nel 1852. Di là si muoveva a visitare i cattolici polacchi e lituani dislocati per tutta la Siberia. Fu appunto una di queste sue visite, che durò quasi un anno, quella ch'egli descrisse nella rivista di Varsavia *Pamiętnik Religijno-Moralny*, 1861. Questa descrizione è certamente un documento di grande valore storico e scientifico, nel quale l'autore narra del suo lavoro pastorale e dello stato spirituale dei cattolici, e insieme si attarda a lumeggiare questo immenso territorio sotto l'aspetto storico-geografico, descrivendo altresì la vita, gli usi e i costumi di quelle popolazioni.

Švirmickas, essendo parroco di Irkuck, divenne anche il padre e l'angelo consolatore di molti sacerdoti che nell'esilio scontavano colpe non commesse. Nel 1879 riuscì anche a costruire in quella località una nuova chiesa ed a

fondare una scuola per i figli di polacchi e lituani in esilio, per quali organizzò anche gruppi di mestieri, per fornire loro possibilità di lavoro.

La sua opera, tutta permeata di sacrificio e di cristiana carità, non conobbe nè confini, nè diaframmi, facendosi tutto a tutti, tanto ch'egli potè essere ammirato e stimato non solo dai cattolici, ma anche dagli ortodossi e dagli stessi musulmani. Nella ricorrenza del cinquecentesimo di sarcedozio, a premiare tanto eroico e generoso apostolato, il Pontefice Leone XIII inviava in dono al Padre Švirnickas un calice ed un messale accompagnandoli con la sua Apostolica Benedizione.

L'altro missionario volontario, impegnato in Asia e in Siberia, fu il sacerdote Giustino Pranaitis (1861-1917), famoso ebraista e professore all'Accademia Ecclesiastica di Pietroburgo. Conoscendo bene le condizioni estremamente deplorable in cui vivevano allora i cattolici nella parte settentrionale dell'Asia per mancanza di clero, nel 1897 ed 1900 visitò sterminato territorio dell'Asia russa. Nel 1902 venne nominato parroco nel Turkestan. La parrocchia a lui assegnata comprendeva l'Asia centrale e la gran parte della Siberia, che è quanto una superficie di 3 milioni di chilometri quadrati. La vastità del territorio a lui commesso lo costringeva a muoversi di continuo, per avvicinare sia l'uno sia l'altro dei gruppi di cattolici lituani, tedeschi, polacchi, lettoni. Durante la sua missione (1902-1917) costruì chiese nel Taskent, Samarkand, Aschabad, Kizil-Arvat, Margelan e diverse cappelle in varie altre località.

Dei suoi continui viaggi apostolici, in un vagone-cappella, egli scrisse in varie riviste lituane e polacche, ed in questi racconti riluce tutta la sua dedizione e sacrificio nella missione pastorale da lui approntata.

Purtroppo, l'opera paziente ed a volte eroica di questi Missionari fu dispersa e distrutta dopo la rivoluzione bolscevica del 1917 ; i cattolici insieme ai loro sacerdoti vennero dispersi, incarcerati e trucidati. Anche le chiese vennero distrutte o profanate.